

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Stockholm 2017-02-22

Remissvar på betänkandet ”Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer” (SOU 2016:70)

Sammanfattning

Syftet med utredningen har varit att se hur det straffrättsliga skyddet av människohandel kan stärkas samt hur dess tillämpning kan effektiviseras. Utredningen föreslår att skyddet bör stärkas ytterligare i de fall som sker med barn.

UNICEF Sverige välkomnar de förslag i betänkandet som syftar till att ge ett ökat straffrättsligt skydd för barn som utsätts för människohandel. Vi anser dock att ytterligare åtgärder är nödvändiga för att tydliggöra och uppmärksamma barns särskilda utsatthet och rätt till skydd, samt öka möjligheterna till lagföring av brottet. Att det endast finns två fall av människohandel med barn i nuvarande praxis är en tydlig indikation på att lagen inte kan tillämpas som avsett. Vi föreslår följaktligen att människohandel med barn särregleras i ett eget lagrum i brottsbalken. Detta skulle öka tydligheten och underlätta rättstillämpningen samt stärka barns rättsliga ställning. Vi föreslår även att strikt ansvar införs för människohandel med barn.

UNICEF Sverige anser att det måste framgå av lagtexten, med förtydliganden och förklaringar i förarbetena, vilka former av hänsynslösa utnyttjanden som barn kan utsättas för. Exploateringsrequisiten bör således ta större hänsyn till barns särskilda utsatthet och omfatta former av exploatering som är specifika för barn.

Att offrets samtycke saknar betydelse för straffansvar bör förtydligas i lagtexten som ett led i att öka tydligheten för lagföring av brottet.

Slutligen måste utbildningsinsatser till polis, rättsväsende och övriga myndigheter prioriteras där fokus på barns särskilda utsatthet, behov och rättigheter ska vara en central del. Formell samverkan mellan ansvariga myndigheter med gemensamma system och rutiner är en förutsättning för att öka effektiviseringen av utredningar och lagföring av människohandelsbrottet.

Inledning

Utredningens uppdrag har varit flera. UNICEF Sverige avgränsar sitt svar till att endast omfatta förslagen kring ett förstärkt skydd mot människohandel med barn. Våra kommentarer utgår från ett barnrättsperspektiv och tar sin grund i FN:s barnkonvention och dess fakultativa protokoll om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

3. Människohandel

3.7 Utredningens överväganden och förslag:

- 3.7.4 Exploateringssyftet

Utredningens bedömning: Det finns inte skäl att ändra exploateringsändamålen i bestämmelsen om människohandel.

Utredningens förslag: För straffbarhet ska det inte vara nödvändigt att gärningsmannen åsyftat att utnyttja offret med avsiktsuppsåt utan det ska vara tillräckligt att gärningsmannen handlat även med insiktsuppsåt eller likgiltighetsuppsåt. Det nuvarande subjektiva rekvisitet som i lagtexten uttrycks "i syfte att" ska därför ersättas med uttrycket "med uppsåt att".

UNICEF Sveriges kommentarer: Vi välkomnar förslaget som utvidgar uppsåtsrekvisitet till att omfatta även insikt- och likgiltighetsuppsåt.

Vad gäller exploateringsändamålen anser vi dock att lagstiftningen bör ta större hänsyn till barnspecifika omständigheter som kan skilja sig från vuxnas. Det är beklagligt att utredningen inte för något resonemang kring barnspecifika former av exploatering. Detta mot bakgrund av att det generellt sett är lättare att exploatera ett barn än en vuxen och att utnyttjanden av barn kan se annorlunda ut än utnyttjanden av vuxna. Barns skyddsintresse är större än vuxnas i enlighet med barnkonventionen och dess fakultativa protokoll om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Detta måste framgå tydligt av den svenska lagstiftningen. Det är därför nödvändigt att belysa frågan ur ett barnrättsperspektiv och ge barn ett starkare skydd.

Då barns särskilda utsatthet vad gäller exploateringsändamål inte beaktats i lagen och dess förarbeten anser vi att det tydligt bör framgå vilka former av utnyttjande som omfattas av lagen. I förarbeten bör utnyttjandesyftena klargöras genom att precisera situationer där exploatering kan anses föreligga för barn där vuxna inte alltid omfattas.

- 3.7.5 Offrets samtycke

Utredningens bedömning: Offrets samtycke till den åsyftade exploateringen ska även fortsättningsvis sakna betydelse för straffansvar. Någon uttrycklig bestämmelse härom bör dock inte införas.

UNICEF Sveriges kommentarer: Vi delar inte utredningens bedömning utan anser att en bestämmelse kring offrets samtycke bör skrivas ut explicit i lagtexten. Detta bidrar till en ökad tydlighet och är särskilt viktigt inom detta rättsområde då lagen är mycket komplex och upplevs som svår att tillämpa. Bestämmelsen om offrets samtycke står uttryckt i Palermoprotokollet (3b). Att offrets samtycke ska stå utskrivet i lagtexten förespråkas även utav övervakningsmekanismen GRETA (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings).

- 3.7.6 Människohandel med barn

Utredningens bedömning: Den som vidtar en handelsåtgärd i ett exploateringssyfte mot en person som inte har fyllt arton år ska även fortsättningsvis dömas för människohandel även om något otillbörligt medel inte har använts.

Utredningens förslag: Bestämmelsen ska gälla även om gärningsmannen inte insett brottsoffrets ålder, men varit oaktsam i förhållande till att denne inte hade fyllt arton år.

UNICEF Sveriges kommentarer: Vi välkomnar förslaget om ett utvidgat straffansvar för människohandel med barn, men anser inte att det är tillräckligt för att åskådliggöra barns skyddsintresse eller säkerställa barnens rättssäkerhet. Vi föreslår således att bestämmelsen bör gå längre och införa ett så kallat strikt ansvar för människohandel med barn samt att människohandel med barn regleras i ett eget lagrum i brottsbalken.

Gällande ansvarsfrågan måste lagen tydliggöra att gärningsmannen inte under några omständigheter ska kunna undgå att frias från ansvar om brottet gäller ett barn. Gärningsmannen ska vara ansvarig för handlingen oberoende av uppsåt eller oaktsamhet. Ansvar bör således förskjutas från barnet till den vuxna att bedöma och försäkra sig om att offret inte är under 18 år. Människohandel är ett mycket allvarligt och grovt brott som innebär en stor utsatthet för de barn som drabbas och en allvarlig kränkning av deras rättigheter. Enligt barnkonventionen ska staterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder för att skydda barnet mot alla former av våld och övergrepp, utnyttjande samt förhindra handel med barn.

För att ge barnet ett starkare rättsligt skydd och tydliggöra barns särskilt utsatta ställning föreslår vi att människohandel med barn ska regleras i ett eget lagrum i brottsbalken. Kriterierna för vad som är brottsligt är olika för vuxna och barn, men det framkommer inte tillräckligt tydligt som lagen är utformad idag. Då det handlar om en mycket komplicerad lagstiftning krävs att lagen är så tydlig som möjligt för att den ska fungera i praktiken. Ett särskilt brott, människohandel med barn, ökar möjligheten för att barn som är offer för människohandel uppmärksammas och får upprättelse. Det skulle öka tydligheten och underlätta rättstillämpningen. Att särskilja på människohandel mellan vuxna och barn ger även en viktig pedagogisk effekt och signal till allmänheten om brottets allvar och särskilt allvarliga inverkan på barn.

3.7.7 Behov av åtgärder för mer effektiva utredningar, m.m.

Utredningens förslag: För att de brottsbekämpande myndigheternas utredningar i högre utsträckning än i dag ska leda till ökad lagföring bör bl.a.

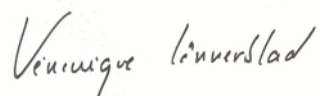
- *säkerställas att såväl Polismyndigheten som Åklagarmyndigheten har tillräckliga resurser för myndigheternas arbete mot människohandel,*
- *regelbundna metod- och kompetensutvecklande åtgärder vidtas hos de brottsbekämpande myndigheterna (bl.a. med regelbundna genomlysningar av avslutade ärenden hos både Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten),*
- *särskilda grupper inom Polismyndigheten i samtliga regioner specialisera sig på människohandel och därtill relaterad brottslighet,*
- *särskilda åklagare inom Åklagarmyndigheten hantera alla former av människohandel och därtill relaterad brottslighet,*
- *löpande arbete med identifiering av potentiella offer bedrivs, bl.a. genom samverkan med andra myndigheter och aktörer,*
- *offer för människohandel ges ett ökat stöd och skydd för att stödja deras medverkande i en rättsprocess och återetablering i samhället, och*
- *utredningar om människohandel även ha ett starkt fokus på s.k. stödbevisning.*

UNICEF Sveriges kommentarer: Vi välkomnar utredningens förslag på satsningar vad gäller utbildning och kompetenshöjande insatser. Vi vill särskilt betona betydelsen av de förslag som ställer krav på formell samverkan mellan ansvariga myndigheter och gemensamma administrativa system och rutiner, begrepps användning och statistik. Vi saknar dock en särskild analys kring vilka insatser som är nödvändiga för att säkerställa mer effektiva utredningar gällande människohandel med barn. Vi anser att riktade utbildningsinsatser om barns särskilda utsatthet och hur man kan upptäcka och identifiera människohandel med barn bör särskilt prioriteras.

Vi delar uppfattningen om att specialiserade enheter inom polisen måste säkerställas. Dessa enheter bör ha specialister med fördjupad kunskap kring att identifiera barn som är, har varit, eller riskerar bli offer för människohandel. Detta mot bakgrund av det mycket långa antal fall av människohandel med barn som upptäckts och lett till åtal. Utredningen lutar sig på enbart två fall som rör människohandel med barn. Inga åtal om människohandel med barn har väckts mellan 2012-2015 trots 82 polisanmälningar och 39 inledda förundersökningar.

Vi föreslår även att information och utbildning till barn och unga bör vara en prioriterad insats för att öka lagföringen av människohandelsbrottet och stöd till utsatta offer.

UNICEF Sverige

Véronique Lönnerblad
Generalsekreterare

Underlaget är framtaget av Karin Ödquist Drackner, barnrättsjurist UNICEF Sverige. För kontakt och eventuella frågor: karin.odquist@unicef.se